

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR SOCHAŘSTVÍ 1

STUDIO OF SCULPTURE 1

STRÁŽCE

THE GUARDIAN

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTER'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

BcA. NIKOLA MOJSL

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

prof. akad. soch. MICHAL GABRIEL

BRNO 2019

OBSAH:

TEXTOVÁ ČÁST	s. 5 – 10
OBRAZOVÁ ČÁST	s. 11 – 16

TEXTOVÁ ČÁST

Předkládaná diplomová práce se zabývá tvorbou figurální plastiky s názvem *Strážce*. Plastika je vytvořená z kovových dílů propletených do sebe, její výška je 187 centimetrů a váha 80 kilogramů. Plastika je určena pro instalaci v exteriéru i interiéru.

Na začátku projektu jsem se rozhodoval mezi dvěma tématy, na které bych plastiku mohl vytvořit. První představovalo téma lovu, druhé pak téma strážení. Lov jsem zamýšlel realizovat jako nějaké lovící zvíře, zpracovával bych ho stejnou technikou jako svoji bakalářskou práci, což by znamenalo, že bych vyřezal tělo zvířete z polystyrenu buďto ručně podle modelu, nebo za pomoci robotického obráběcího ramene podle digitální předlohy. Následně bych na takto připravené tělo nanesl skelnou rohož, která by byla nasycena laminátovou pryskyřicí. Ta by zvířeti vytvořila srst. Tímto postupem jsem před dvěma lety vyřešil problém, jak u soch zvířat vytvořit srst, která by obstála i v exteriérových podmínkách instalace. Zopakovat tento principu byla pro mě i u diplomové práce z počátku velmi lákavá možnost. Jsem si jistý, že tímto způsobem bych vytvořil kvalitní sochu, ale po určité sebereflexi jsem si řekl, že nechci vytvořit pouze kopii sochy, kterou jsem již v minulosti realizoval. Chyběla mi pravděpodobně výzva k hledání něčeho nového, co jsem ještě takzvaně nedělal a pouze jsem o tom uvažoval.

Začal jsem tedy připravovat plastiku na téma strážení. V první fázi jsem si určil, že chci zpracovat lidskou postavu. Zájem o lidské tělo a jeho zobrazování vnímám velmi intenzivně. Myslím si, že se v mém případě jedná o určitý nepopsatelný pud a jsem dokonce přesvědčený, že je to u člověka vcelku přirozené. Tělo se zobrazovalo v minulosti, zobrazuje se v přítomnosti a určitě se bude zobrazovat i v budoucnosti. Víím, že někteří umělci se v posledních letech ve své tvorbě dokázali úplně obejít bez zobrazování lidské postavy, jsem ale přesvědčen, že veřejnost stále touží vidět figurální sochy, stejně jako je tomu i u mě. Z tohoto popudu jsem se před šesti lety přihlásil na Fakultu výtvarných umění do Ateliéru sochařství I, protože jsem věděl, že je zde výuka nastavena tak, abych měl možnost naučit se základy figurálního sochařství. Nyní mi v závěru studia došlo, že chci všechny znalosti, co jsem se naučil o tomto stylu sochařství, vzít a využít ve své poslední práci na fakultě, aby těch nespočet hodin modelování figur, studie anatomie a různých sochařských triků nepřišlo nazmar. Samozřejmě jsem se celých šest let studia nevěnoval pouze figuře, ale experimentoval jsem například i s abstraktním sochařstvím. Po pár experimentech jsem zjistil, že tato poloha není absolutně nic pro mě. Necítil jsem se v ní komfortně, a když se ohlédnu zpět, tak mi vlastně ani nešla. Nenašel jsem v sobě ty správné vlastnosti a schopnosti, které bych musel mít, abych nefigurální sochařství mohl dělat. Přesto jsem rád, že jsem do této polohy zkusil jít a tímto způsobem zjistil, že mi nevyhovuje.

Když jsem došel k rozhodnutí, že zpracuji figurální sochu, začal jsem řešit předlohu, podle které ji budu vytvářet. Rozhodoval jsem se mezi zpracováním ženské nebo mužské postavy. Obecně zobrazuji ženské tělo ve svých pracích o něco raději nežli tělo mužské, ale pro tento projekt jsem se rozhodl, že strážce bude mohutná mužská postava. Ne že by žena nemohla být strážkyně, ale nejsem toho názoru, že použitý postup tvorby a z toho plynoucí stylizace by byla vhodná pro ztvárnění ženského těla. Začal jsem tedy hledat vhodný mužský model, kterého bych použil jako předlohu. Velmi záhy jsem si ale uvědomil, že si budu vlastně nejlepším modelem já sám. S mými proporcemi 90 kilogramů při výšce 185 centimetrů a poměrně mohutnou stavbou kostry přesně splňuji svou ideu o velikosti plastiky. To, že si budu stát modelem já osobně, má pro mě pár výhod. Tyto výhody spočívají v tom, že při tvorbě ze svého těla můžu kdykoliv snímat proporce pomocí obkročného měřítka a přenášet je rovnou na plastiku. Další výhodou je, že jsem už několikrát modeloval svůj autoportrét, a tím pádem znám své vlastní tělo poměrně dobře. Nemusím překonávat zvláštní fenomén toho, že když modeluji někoho jiného, tak do něho podvědomě vkládám své proporce. Ty následně často musím vědomě odstraňovat, což je poměrně složitý proces, a dá se realizovat pouze, když tvoříte z modelovací hmoty. Jako měřítko plastiky jsem zvolil životní velikost, čili 185 centimetrů. Plastika má být určena především do exteriéru, aby mohla být vystavovaná ve veřejném prostoru. I z tohoto důvodu jsem ji nechtěl vytvořit v měřítku podživotní velikosti. Možná by bylo lepší měřítko spíše nadživotní, ale pro tuto ideu bych potřeboval více času, než jaký mám v souvislosti s odevzdáním práce aktuálně k dispozici. Složitost zpracování figurální sochy v nadživotním měřítku se zvyšuje exponenciálně a já mám momentálně jasně stanovený termín obhajoby, který musím dodržet.

Pokud má být socha určena primárně pro exteriér, je naprosto zásadní volba materiálu, z kterého bude dílo vyhotoveno. Sochař má ve své podstatě na výběr kov, plast, beton, kámen a některé druhy dřevin. Pouze tyto materiály můžou obstát v exteriéru delší časový úsek. Já jsem si nakonec zvolil ocel. S tímto materiálem jsem začal pracovat někdy kolem pátého roku života, jelikož můj otec je umělecký kovář a já prakticky vyrostl v kovárně. Práce s ocelí a ohněm se pro mě stala něčím samozřejmým, i proto byl výběr tohoto materiálu pro mě jasně první volbou. Sice jsem zkoušel tvořit sochy i z jiných materiálů, jako byla třeba laminátové pryskyřice, ale přesto si myslím, že mi nejlépe jde tvorba z oceli. Rozhodně mě baví nejvíce, a to je pro mě hlavní kritérium. Tvorba soch z oceli nabízí poměrně velké množství způsobů, jak k ní přistoupit. Věděl jsem, že nechci tvořit plastiku standardní cestou, kdy ji sochař vymodeluje a odlije do nějakého levného materiálu (například sádry nebo laminátové pryskyřice). Takto připravený mustr je poté předán do slévárny, kde se odehrává samotný proces vzniku sochy z požadovaného kovu. U tohoto postupu se mi zdá, že socha, která se musí nechat zaformovat a následně zfinalizovat z naprosto odlišného materiálu, ztrácí

svou duši, protože se promění v úplně jinou realizaci. Proto jsem se rozhodl pro – ze svého pohledu – složitější postup, nad kterým mám ale naprostou kontrolu a žádná proměna u něho nenastává. Můj postup spočívá v tvorbě plastiky přímo z finálního materiálu, kdy v reálném čase pracuji s výslednými tvary rovnou v oceli. Díky tomuto se mi naskýtá poměrně široká škála možností, jakou podobu plastice dát.

V prvotních návrzích jsem si pohrával s ideou linie, kterou bych vytvořil díky ocelovým kulatinám nebo trubkám. Tato idea byla založena na prostorové kresebnosti linií, představoval jsem si to tak, že figura bude tvořena různými čárami, které poskládám podle určitého řádu. Po prostudování tvorby Karla Malicha a Antonyho Gormleyho jsem ale nabyl dojmu, že lineární pojetí nebude pro mou sochu úplně vhodné řešení. Především při studiu Gormleyho tvorby, který má lineární figurální plastiky zpracované různými způsoby, jsem zjistil, že nedokážu přijít s odlišným řešením této problematiky. Báł jsem se, že pouze vytvořím plastiku, která bude kopií jeho prací, nebo jim bude velmi podobná a ničím novým zajímavá. Stejně tak se mi zdálo nevhodné vzít kulatinu a začít ji svářet k sobě. Scházely mi v tomto postupu nějaké zajímavé tvary a určitá dávka nekontrolovatelnosti, která by mohla přinést zajímavý výsledek a vytvořit unikátní vizuální zážitek. Navrátil jsem se proto ke konceptu, který jsem již dříve použil při tvorbě plastiky vodního ptáka anhingy americké, kterou jsem vytvořil před pěti lety. Koncept je založen na použití jednotlivých dílů, které jsem nahodile vyřezal plazmovou řezačkou z ocelového plechu a následně deformoval. Z takto připravených segmentů jsem svářel plastiku. U tohoto postupu tvorby jsem už tehdy spatřoval velký potenciál, který je ukryt v práci s určitou mírou tvarové náhody, což mi přináší vizuální uspokojení. Rozhodl jsem se proto tento koncept vzít a dále rozpracovat. Jelikož plastika anhingy je vysoká pouze 100 centimetrů a některé její části se mi nezdají zcela dotažené, začal jsem koncept rozvádět a hledat lepší řešení výsledného zpracování. Anhinga je vytvořená ze za tepla válcovaného ocelového plechu o tloušťce dva milimetry. To z ní dělá krásného ladného vodního ptáka; tato ladnost a malá subtilita mi však nepřišla vhodná pro plastiku strážce.

Experimentoval jsem proto s plechy jiných tloušťek. Zkoušel jsem plech o síle čtyři milimetry, protože rozdíl jednoho milimetru se mi jevil jako zanedbatelný. Velmi záhy jsem ale zjistil, že u oceli představuje každý milimetr velký skokový nárůst, a to u všech parametrů a činitelů. Čtyřmilimetrové díly jsem neměl problém vyřezávat v požadované velikosti, zásadní problém ale nastal u následné deformace. Tu provádím tak, že každý jednotlivý díl ohřeji ve výhni a následně ranami kladivem na výšku přes hrany zdeformuji. Při spojení nepravidelných tvarů dílů, rozdílné míry ohřevu, podle kterého ocel měkne, a následné síly úderu vznikají jedinečně tvarované prvky. Bohužel u dílů o tloušťce čtyři milimetry se díly nedeformovaly v celé ploše a nevytvářely požadovaný efekt, a proto jsem jako finální variantu zvolil plech o síle tři milimetry, u které výsledná deformace dílů vytváří

velmi organickou strukturu přesně podle mých představ. Tuto strukturu jsem nyní mohl vzít a začít z ní vytvářet stylizovanou lidskou figuru. Nejdříve jsem ale musel vyřešit model, bez kterého se zvolený postup přímé modelace nedá realizovat tak, aby v ni byl zachycen přirozený pohyb, gesto a správné proporce. Za tímto účelem jsem využil současných digitálních technologií. Ve 3D studiu na Fakultě výtvarných umění VUT jsem se postavil do pozice, jako kdybych měl za sebou někoho, na kom mi záleží, a před sebou někoho, kdo by mu chtěl ublížit. Já bych tu osobu měl jakoby strážit. Následně jsem se v této pozici nechal ručním 3D skenerem naskenovat. Posléze jsem tento sken vzal a nechal si ho na 3D tiskárně vytisknout jako třicet centimetrů vysoký model z ABS plastu. Model dokonale zachycuje mé tělo s nekompromisní věrohodností. Podle takto dokonalého modelu, který zachycuje člověka se stejnou dokonalostí jako dokumentární fotografie, ale je oproti tomu prostorový, jsem byl následně schopný začít vytvářet figurální plastiku v životní velikosti.

Plastika je tvořena od spodu, tedy od nohou. Zde jsem musel vyřešit systém kotvení, který by byl variabilní a dal se využívat podle rozdílných požadavků na instalaci. Jelikož jsem figuru navrhl pouze stojící na dvou vlastních nohou s tím, že se nebude opírat o žádný třetí bod, počítal jsem, že pravděpodobně bude stát sama od sebe, ale stejně jako člověk bude také velmi náchylná na přepadnutí, prakticky do všech stran. Při vystavení ve veřejném prostoru musí být kladen značný důraz na bezpečnost a také na to, aby se plastika nedala jednoduše odcizit. Za tímto účelem jsem do každé nohy přivařil matice o průměru čtrnáct milimetrů. Tyto matice poskytují velké množství možností kotvení, a to pro různé šrouby a závitové tyče, vše může být uzpůsobeno specifickým podmínkám dané lokality. Při samotné tvorbě jsem si vždy připravil určitou sérii různě velkých dílů, ty jsem poté CO₂ svářením skládal k sobě a stavěl tak postupně figuru, jejíž vizuální stránka se s každým dílem měnila. Tímto procesem jsem docílil naprosto unikátního vizuálu, který na mě působí velmi organicky, vytvořená plastika je naprostý nenapodobitelný originál.

V poslední fázi tvorby jsem musel vyřešit povrchovou úpravu plastiky. Ocel má tu vlastnost, že koroduje. Koroze se dá využít jako finální povrch, ale s jedním velkým úskalím. Pokud se takto zkorodovaná plastika nechá v exteriéru, kde na ní může pršet nebo sněžit, tak se z ní vymývá rez, která následně ulpívá na podkladu, na kterém plastika stojí. Tomuto se dá předejít lakováním nebo použitím speciálního nástřiku, čímž se ale povrch sjednotí a především změní barvu na tmavě hnědou. Já jsem se rozhodl, že výsledná barva plastiky bude bílá. Touto barvou jsem podpořil strukturu a využil toho, že na bílé plastice bude nejlépe viditelná její modelace. Samotná barva však nemá prakticky šanci v exteriéru proti korozi obstát. Za tímto účelem jsem nechal plastiku nejdříve celou ponořit do zinkové lázně a až poté HLVP stříkací pistolí nanesl barvu. Takto vytvořená povrchová úprava zabraní oceli korodovat na desítky let.

Pokud bych měl jmenovat autory, jejichž tvorba mě při mé práci nějak ovlivnila, byli by to: Martin Janecký, Čestmír Suška, Antony Gormley, Aron Demetz, Bruno Walpoth, Jason deCaires Taylor, Ron Mueck, Sam Jinks a další.

Martin Janecký (*1980) je český sklář, který realizuje zakázky ze skla a věnuje se také sochařské tvorbě.¹ Jeho figurální sochy ze skla jsem objevil asi před čtyřmi lety. Velmi mě u nich zaujal zachycený výraz a silný rukopis. Zjistil jsem, že je vytváří technikou tvarování skla zevnitř žhavé baňky, což znamená, že nepoužívá předem připravené formy, do kterých by následně sklo foukal, ale plastiku tvaruje pomocí nástrojů ze skla umístěného na konci píšťaly. Tento postup mě velice zaujal a začal jsem se zabývat tím, jak bych tento princip mohl realizovat z kovu.

Jako dalšího českého autora bych zmínil Čestmíra Sušku (*1952).² Ten byl jeden z členů dnes již legendární umělecké skupiny Tvrdohlaví. Ve své tvorbě pracuje s rozličnými materiály. Mě zaujala jeho tvorba z oceli, kterou započal zpracovávat při svém pobytu v americkém Vermontu v roce 2005. Do nalezených kovových nádob (koulí, polokoulí, válcových cisteren) vyřezává ornamentálně pojaté vzory. Mě ale spíše než tyto prořezávané objekty zaujalo zpracování vyřezaného „odpadu“. Ten tvoří jednotlivé díly, se kterými Suška dále pracuje. Vytváří z nich plošné instalace na zemi, případně je dále sváří či otiskuje na grafické listy. Tento fragment tvorby mě přivedl ke zkoumání možnosti práce s jednotlivými díly a jejich výrobou z oceli. Nakonec jsem si vytvořil vlastní originální motiv, který dokonale funguje při tvorbě zvířecích či lidských těl.

Nejvíce mě ale ovlivnila práce anglického sochaře Antonyho Gormleyho (*1950).³ Ten se zabývá tvorbou soch z oceli nebo litiny, u jeho práce je k vidění velké množství rozdílných přístupů, jak vytvořit figurální plastiky právě z těchto materiálů. Jako model používá z větší části své vlastní tělo, které propůjčuje svým plastikám, díky čemuž dosáhne úžasné míry přesvědčivosti, i přes použití velké míry stylizace. Jako další výrazný prvek v jeho tvorbě bych vyzdvihl práci se současnými technologiemi, především pak s možností skenování lidského těla v rozličných pozicích a následného vytváření plastik pomocí počítače. Tento postup otevírá velké množství možností, jak přistupovat k samotné realizaci. V televizním pořadu nazvaném *What Do Artists Do All Day?* stanice *BBC Four* můžeme vidět, jakým způsobem pracuje Gormley na sérii *Beamers* 2009–2018.⁴ Jeho přístup spočívá v tom, že se Antony nechá naskenovat a následně si tento sken vkládá do 3D grafického programu. V programu vytváří a umísťuje jednotlivé obdélníky do svého virtuálního těla stejným způsobem jako do sádrové formy. Na tomto přístupu jsem si uvědomil, že takto do extrému dotažená kontrola nad

¹ Martin Janecký, <http://www.martinjanecky.com/>, vyhledáno 5. 4. 2019.

² Čestmír Suška, <http://www.suska.cz/>, vyhledáno 5. 4. 2019.

³ Antony Gormley, <http://www.antonygormley.com/>, vyhledáno 5. 4. 2019.

⁴ Morag Tinto, *What Do Artists Do All Day? Antony Gormley*, 2014, *BBC Four*, <https://www.bbc.co.uk/programmes/b03z08ms>, vyhledáno 5. 4. 2019.

výslednou vizuální podobou plastiky je sice zajímavá, ale nenabízí žádnou možnost vytvoření něčeho nenapodobitelného.

Cílem mé práce bylo vytvoření figurální plastiky v životní velikosti. Tento cíl se nemusí na první pohled zdát jako těžko dosažitelná záležitost, opak je ale pravdou. Jsem toho názoru, že tak, jak je lidské tělo nejsložitější a nejdokonalejší živý organismus na naší planetě, je i práce s ním tím nejtěžším uměleckým výkonem. Jsem rád, že jsem se před třemi měsíci rozhodl pro završení mého šestiletého studia v Ateliéru sochařství I na FaVU VUT právě vytvořením figurální plastiky. Jsem přesvědčen, že jsem cíle své diplomové práce dosáhl. V další tvorbě bych rád vytvořil ucelenou sérii plastik založených na stejném principu.

OBRAZOVÁ ČÁST

Strážce – dokumentace vzniku plastiky

Strážce – dokumentace vzniku plastiky

Strážce – ocel – 187 x 100 x 50 cm – 2019

Strážce – ocel – 187 x 100 x 50 cm – 2019

Strážce – ocel – 187 x 100 x 50 cm – 2019

Strážce – detail